लिम्बु आन्दोलन : मोरङ जिल्ला, वेलवारी आन्दोलनको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागद्वारा निर्धारित

समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको

दसौं पत्र प्रयोजनको लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

शान्ता माया लिम्बु

त्रि. वि.दर्ता नं. ६–१–२१४–२१३–२००३

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०७३

लिम्बु आन्दोलन : मोरङ जिल्ला, वेलवारी आन्दोलनको अध्ययन - शान्ता माया लिम्बु २०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
समाजशास्त्रकेन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको लागि मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अर्न्तगत समाजशास्त्र विभागको छात्राशान्ता माया लिम्बुले**"लिम्बु आन्दोलन : मोरङ जिल्ला, वेलवारी आन्दोलनको अध्ययन"**मेरो कामप्रति सन्तुष्ट हुनुभएकोले यस शोधलाई अन्तिम मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

उप-प्रा. प्रेम चलाउने
समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको लागि मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अर्न्तगत समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र विभागको छात्राशान्ता माया लिम्बुले गरेको **"लिम्बु आन्दोलन : मोरङ जिल्ला, वेलवारी आन्दोलनको अध्ययन"**विषयक शोधपत्र उपाधि प्राप्तिका लागिउपयुक्त भएकोलेमूल्यांकन समितिद्धारा स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिः

शोध निर्देशक

उप-प्रा. प्रेम चलाउने

....

वाह्य निरीक्षक

....

विभागीय प्रमुख

प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे

मितिः २०७३/१२/

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत**“लिम्बु आन्दोलन : मोरङ जिल्ला, वेलवारी आन्दोलनको अध्ययन”** शीर्षकमा अनुसन्धान गर्ने क्रममा साथ दिन हुने बाजे **लिला लिम्बु**, भाइ **अशोक राई**, दाजु **चन्द्र** तथास्थानीयबासी, बेलबारी नगरपालिका प्रतिनिधि, पत्रकार, राजनीतिक, वुद्धिजीवि, समाजसेवीप्रति हार्दिक धन्यवाद तथा कृतज्ञता आभार व्यक्त गर्दछु ।

यस शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा प्रस्तावना कार्यदेखि अन्त्यसम्म, आफ्नो अमुल्य समय दिइ आवश्यक निर्देशन, सल्लाह तथा सुझाव प्रदान गर्नहुने, व्यवस्थित र स्तरीय ढंगबाट अगाडी बढाउन, अनुसन्धानको गरिमाप्रति सधै सचेत रहेर कार्यक्षेत्र जुट्न र खोजसँग सरोकार रहेका तथ्याङ्कहरु संकलन गर्न तथा शोधपत्रको समाजशास्त्रीय छविलाई कायम राख्न प्रेरणा दिनुहुने मेरो आदरणीय गुरु शोध निर्देशक समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र केद्रिन्य विभागका उप-प्राध्यापक **प्रेम चलाउने**ज्यूप्रति हृदयदेखि नै हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । त्यस्तै शोधपत्रको तयारीको क्रममा स्वीकृत प्रदान गरी अनुसन्धान गर्न अवसर दिनुहुने विभागीय प्रमुख **प्रा.डा.तुलसीराम पाण्डे**ज्यूप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

उच्च शिक्षा हासिल गर्ने क्रममा भौतिक, आर्थिक तथा जीवन र जगतको सम्पूर्णता बुझेर आधुनिक युगको मुल प्रवाहमा बाँच्न पाउने सौभाग्य मलाई आमा**चन्द्रमाया लिम्बु**, बुवा **वीर बहादुर लिम्वु** रश्रीमान् **भिम लिम्बु**एवम् परिवारका सम्पूर्ण सदस्यहरुबाट भएको छ,त्यसैले म मेरो परिवारप्रति सदैव जीवनपर्यन्त ऋणी रहनेछु ।शोधपत्रको लेखलाई शुद्धाशुद्धी हेरेर सहयोग गर्नु हुने आदरणीय दाजु **नारायण बस्नेत** र **दिल विक्रम आङदम्बे** एवं सहकर्मी साथी **श्रृजना श्रेष्ठ**ज्यूप्रति हार्दिक धन्यवाद तथा कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

शान्ता माया लिम्बु

त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर
काठमाडौं

विषय सूची

सिफारिस पत्र

स्वीकृति पत्र

कृतज्ञताज्ञापन

	पृष्ठ संख्या
अध्याय एक : अध्ययनको परिचयक	**१-६**
१.१ परिचय	१
१.२. समस्याको कथन	४
१.३. अनुसन्धानको उद्देश्य	५
१.४ अध्ययनको महत्व	६
अध्याय दुई : सन्दर्भ साहित्यको अध्ययन	**७–१२**
अध्याय तीन : अनुसन्धानको पद्धति	**१३-१५**
३.१ अनुसन्धान क्षेत्रको छनोट	१३
३.२ नमुना छनोट	१३
३.३ तथ्यांक संकलन विधि	१४
३.४ अन्तवार्ता	१४
३.५ तथ्यांक संकलनका साधानहरु एवम् तथ्यांकको प्रकृति	१४
३.६ तथ्यांक विश्लेषण	१५
३.७ अनुसननको सीमा	१५
अध्याय चार : अध्ययन क्षेत्रको सामान्य परिचय	**१६–२१**
४.१ मोरङको इतिहास र परिचय	१६
४.२ मोरङक्षेत्रको अध्ययन	१६
४.३ मोरङ बेलबारीको परिचय	१८
४.४ मोरङ बेलबारी क्षेत्रफलको विवरण	१८
४.५. मोरङ बेलबारी क्षेत्रको जातजातिको बिवरण	१९
४.६ मोरङ बेलबारी क्षेत्रको जनसंख्याको बिवरण	२१

अध्याय पाँच : लिम्बु आन्दोलनका कारणहरु **२२-४६**

५.१लिम्बुवान आन्दोलन को जानकारी २२

५.२ आन्दोलनका कारण २३

५.३ आन्दोलन के का लागी २४

५.४मोरङ्ग क्षेत्रका उत्तरदाताको लिङ्गअनुसारको विवरण २५

५.५ उत्तरदाताको मुख्य व्यवसाय २६

५.६ शैक्षिक अवस्था २७

५.७ वैवाहिक अवस्था २८

५.८ आयको अवस्था २९

५.९ उत्तरदाताको घरको प्रकार ३०

५.१०मासिक आय ३१

५.११सामाजिक विकाश बारेको जानकारी ३२

५.१२ सामाजिक विकाशको आधार ३२

५.१३ पारिवारिक भौतिक सुविधा ३३

५.१४ भाषा र संस्कृतिको जानकारी ३५

५.१५ भाषा र संस्कृतिको आवश्यकता ३६

५.१६ अधिकार र पहिचान को बारेमा जानकारी ३७

५.१७ अधिकारको आवश्यकताको बारेमा जानकारी ३८

५.१८ पहिचान बारे जानकारी ३९

५.१९ अधिकार प्राप्ती कस्का लागी ? ४०

५.२० अधिकार र पहिचान बारे जानकारीको स्रोतहरु ४०

५.२१ अधिकार र पहिचान ४१

५.२२ पहिचान र अधिकारको क्षेत्रमा गैर सरकारी संस्थाको संलग्नता ४३

अध्यायछ : शारांश एवं निष्कर्ष **४७–४९**

६.१ सारांश ४७

६.२ निष्कर्ष ४८

सन्दर्भग्रन्थ सूची

तालिका सूची

पृष्ठ संख्या

तालिका नं. १ : २०६८ सालको जात जाति तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या तथा घरपरिवार सम्बन्धी बेलबारी नगरपालिकाको विवरण १९

तालिका नम्बंर २ : लिम्बुवान आन्दोलन को जानकारी २२

तालिका नम्बंर ३ : आन्दोलनका कारण २३

तालिका नम्बंर ४: के का लागी आन्दोलन भयो ? २४

तालिका नम्बंर ५ : उत्तरदाताको लिङ्ग समूह २५

तालिका नम्बंर ६ : उत्तरदाताको मुख्य व्यवसाय २६

तालिका नम्बंर ७ : शैक्षिक अवस्था २७

तालिका नम्बंर ८: वैवाहिक अवस्था २८

तालिका नम्बंर ९ : आयको अवस्था २९

तालिका नम्बंर १०: उत्तरदाताको घरको प्रकार ३०

तालिका नम्बंर ११ : मासिक आय ३१

तालिका नम्बंर १२ : सामाजिक विकाश बारेको जानकारी ३२

तालिका नम्बंर १३ : सामाजिक विकाशको आधार तपाईले केलाई भन्न रुचाउनु हुन्छ ? ३३

तालिका नम्बंर १४: पारिवारिक भौतिक सुविधा ३४

तालिका नम्बंर १५ : भाषा र संस्कृतिको जानकारी ३५

तालिका नम्बंर १६ : भाषा र संस्कृतिको आवश्यकता किन? ३६

तालिका नम्बंर १७ : अधिकार र पहिचान को बारेमा जानकारी ३७

तालिका नम्बंर १८ : अधिकारको आवश्यकता किन ? ३८

तालिका नम्बंर १९ : पहिचान भनेको के हो? ३९

तालिका नम्बंर २० : अधिकार प्राप्ती कस्का लागी ? ४०

तालिका नम्बंर २१ : अधिकार र पहिचान बारे जानकारीको स्रोतहरु ४१

तालिका नम्बंर २२ : अधिकार र पहिचान कसरी स्थापित गर्न सकिन्छ ? ४२

तालिका नम्बंर २३ : पहिचान र अधिकारको क्षेत्रमा गैर सरकारी संस्थाको संलग्नता ४३